

Téma:

SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY
Foglalkoztatáspolitikai monitor

Időszak:

2012. december

Dátum:

2013. január 15.

SZÁZADVÉG
ALQJITVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdálkodásutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKA- ÉS TANULÁSPOLITIKAI TANULMÁNY KÉSZÍTŐ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

I.	Vezetői összefoglaló	1
II.	Monitoring	3
1.	<i>Magyar munkaerőpiac</i>	<i>3</i>
2.	<i>Nemzetközi munkaerőpiac</i>	<i>6</i>
3.	<i>A Nemzeti Foglalkoztatási Alap alakulása</i>	<i>9</i>
III.	Elemzések	12
1.	<i>Atipikus foglalkoztatási formák alkalmazása</i>	<i>12</i>
2.	<i>2013-as Nemzeti Foglalkoztatási Alap</i>	<i>15</i>

I. Vezetői összefoglaló

A foglalkoztatottság bővülése megállt Magyarországon, sőt kis mértékben csökkent 2012 novemberében, miközben a munkanélküliek száma emelkedett. A munkakereslet csökkenése jelentős késéssel, de követte a gazdaság visszaesését. A versenyszféra foglalkoztatottsága esett vissza, mivel az ipari termelés volumene már két hónapja csökken, amely elbocsátásokkal járt együtt. A legnagyobb mérséklődést a bányászat, a vendéglátás, a pénzügyi és az ingatlanügyletek nemzetgazdasági ágakban regisztráltak, amiben az ágazati különadók is szerepet játszottak. Az információ, kommunikáció és a mezőgazdaság ágban viszont bővülés volt megfigyelhető. A költségvetési szférában nem csökkent szezonálisan kiigazítva az alkalmazottak száma, és a közfoglalkoztatás sem esett vissza 2012 októberéig. Azonban a közfoglalkoztatás torzító hatását kiszűrve visszaesett a szféra alkalmazottainak száma éves bázison a Kormány költségcsökkentő intézkedései miatt. **A bruttó keresetek növekedésére továbbra is az adminisztratív béremelések hathatnak.**

Az euróövezet munkaerő-piaci helyzetének romló tendenciája tovább folytatódott az elmúlt hónapok során, javulás a közeljövőben sem várható. A foglalkoztatottak száma nem változott, a ledolgozott munkaórák száma csökkent, a munkanélküliség historikus csúcsot döntött. Ezzel szemben az Egyesült Államokban bővült a foglalkoztatás és csökkent az állástalanok aránya.

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételi előirányzata november végére csaknem teljesült, miközben a kiadásoknak csak a négyötödét költötte el a szaktárca, így az előzetesen tervezettnél már a háromszorosa a többlet. Ez leginkább az egyes bevételi források túlteljesítésének, illetve a kiadási oldal egyes tételei alacsonyabb felhasználásának volt köszönhető. Így az év vége felé az kezd körvonalazódni, hogy az egyenleget illetően jelentősen túlteljesít az alap. Ez azonban annak is az eredménye, hogy nem használták fel a rendelkezésre álló keretet az aktív munkaerő-piaci programokra.

A teljes munkaidős foglalkoztatáson kívül minden más munkaviszonyt atipikus foglalkoztatási formának hívunk. **A nem szokványos foglalkoztatási formák azért lehetnek fontosak a vállalatok számára, mert azok költségcsökkentőek és néhány speciális esetben praktikusabbak, mint a teljes munkaidős foglalkoztatás.** Az atipikus foglalkoztatási formák leginkább a fejlettebb uniós országokban jellemzők. Közöttük is leginkább Hollandiában és Nagy Britanniában. Magyarországon elsősorban a határozott idejű szerződések és a részmunkaidős foglalkoztatás az, ami elterjedt, de még így is bőven elmaradunk a fejlettebb országokhoz képest. Azért is fontos a szakpolitikának ezzel foglalkoznia, mert a foglalkoztatottság növekedésének az egyik kulcsa lehet ezeknek a munkaviszonyoknak az elterjesztése. Az új Munka Törvénykönyve már külön foglalkozik az atipikus foglalkoztatási formák jogi szabályozásával.

Az atipikus foglalkoztatási formák közül leginkább a költségcsökkentő megoldások a népszerűek (részmunkaidős és határozott idejű). A praktikusabb, igazán rugalmas foglalkoztatási alternatívákat (távmunka, bedolgozói munkaviszony) egyelőre elutasítja a vállalatok nagy része. A foglalkoztatás politikának így feladata, hogy tovább népszerűsítse ezeket a munkavállalói jogviszonyokat, amelyek alternatívái lehetnek a teljes munkaidős foglalkoztatásnak.

A 2013-as költségvetésben a Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételi és kiadási főszámai csak kis mértékben térnek el az előző évhez képest. **Ebben az évben már nem lesznek olyan hangsúlyeltolódások, mint amik tavaly történtek a passzív és aktív eszközök finanszírozása között.** A foglalkoztatási és képzési kiadások nőhetnek idén. A tavalyi évben azonban novemberig a rendelkezésre álló keret 50 százalékát használták csak fel, így az idei évben sokkal több programot kell indítani a szaktárcának, hogy felhasználásra kerüljön az összes forrás. **A legnagyobb kiadási tétel az idei költségvetésben a Startmunka-program. A közfoglalkoztatásra fordítható összeg 20 milliárd forinttal nő.** Erre szükség is lehet, mivel több embert és hosszabb ideig akar foglalkoztatni a Kormány 2013-ban. Összességében az előző évi bevételi oldali folyamatok tükrében a törvényben szereplő fő számokat teljesíthetőnek véljük.

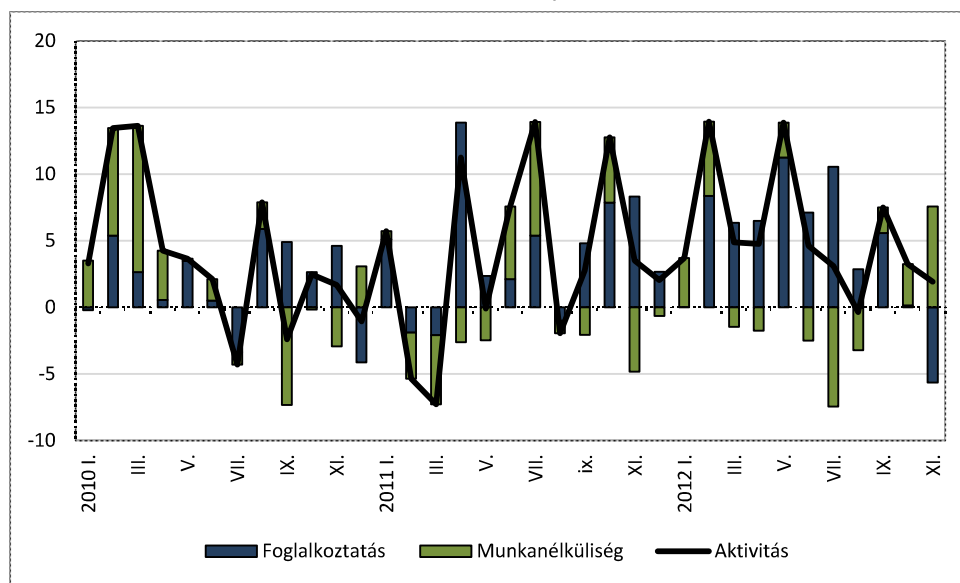
II. Monitoring

1. Magyar munkaerőpiac

A foglalkoztatottság bővülése megállt, sőt kis mértékben csökkent 2012 novemberében, miközben a munkanélküliek száma emelkedett. Így a munkaerő-piaci folyamatok több mint egy éve tartó kedvező tendenciája megállt, aminek háttérében a gazdasági recesszió áll. A bruttó keresetek növekedésére továbbra is az adminisztratív béremelések hatnak.

A gazdasági aktivitás már több mint másfél éve folyamatosan emelkedik, így a ráta szezonálisan kiigazított értéke már 57 százalék körüli volt. A munkakínálat bővülése az aktivitást ösztönző kormányzati intézkedéseknek volt köszönhető (időskori és rokkantnyugdíjazás feltételeinek változása és a munkanélküliségi juttatások szigorítása). Ennek következtében az idősebb korosztályok aktivitása nőtt meg az elmúlt negyedévekben.

1. ÁBRA: A FOGLALKOZTATOTTSÁG VÁLTOZÁSA (VÁLTOZÁS AZ ELŐZŐ NEGYEDÉVHEZ KÉPEST, EZER FŐ, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

Forrás: KSH, Munkaerő-felmérés

A foglalkoztatottak számának másfél éves emelkedése megállt, sőt novemberben csökkent a mutató a szezonálisan kiigazított adatok alapján: közel 6 ezer fővel dolgoztak kevesebben az előző hónaphoz képest. A foglalkoztatottsági ráta azonban még így is magas, 50,8 százalékos a 15–74 éves korosztályban. A munkakereslet csökkenése jelentős késéssel, de követte a gazdaság visszaesését. A versenyszféra foglalkoztatottsága esett vissza, mivel az ipari termelés volumene már két hónapja csökken, amely elbocsátásokkal járhatott együtt.

A KSH intézményi statisztikái alapján a versenyszférában az 5 főnél nagyobb vállalatoknál az alkalmazottak létszáma 2,2 százalékkal csökkent idén októberben az előző év azonos

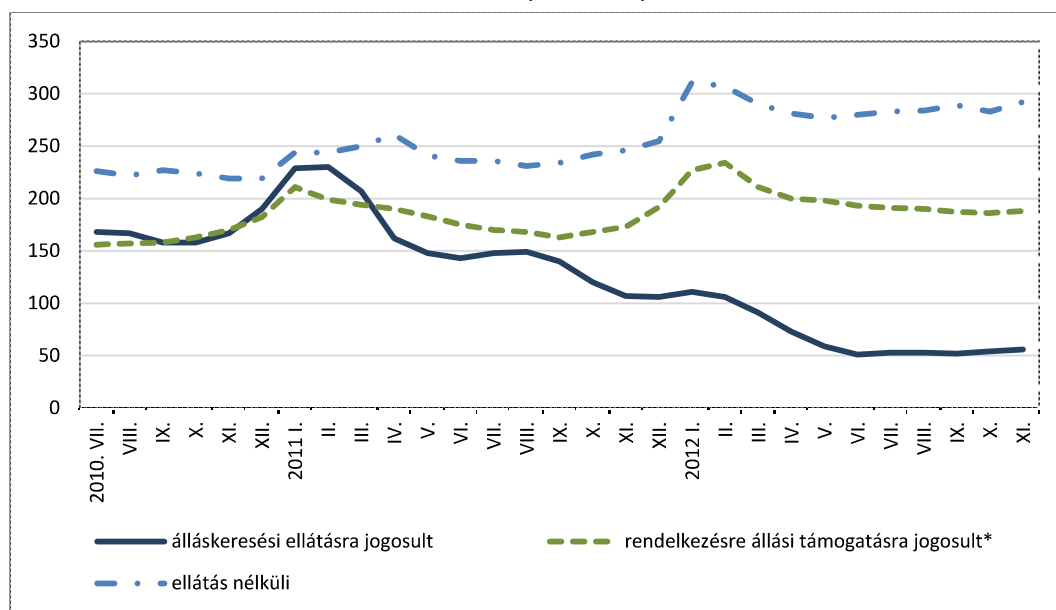
időszakához képest. A munkakereslet a legnagyobb mértékben a vendéglátás, pénzügyi és ingatlanügyek nemzetgazdasági ágában esett vissza. Az információ, kommunikáció és a mezőgazdaság ágban viszont bővülés volt megfigyelhető.

A munkanélküliség szezonálisan kiigazított rátájának korábbi csökkenő trendje is megtorpant. 2012 októberében, fél év után újra, 11 százalékos volt a mutató. A ráta emelkedése a versenyszféra elbocsátásainak az eredménye lehet.

Az Európai Unió által definiált potenciális munkaerő-tartalék azokat a csoportokat jelenti, amelyek munkába tudnának állni vagy többet képesek dolgozni. Ez alapján 312,6 ezer fő az országban a munkaerő-tartalék. Ebből 95,4 ezren olyan részmunkaidős foglalkoztatottak voltak, akik a teljes munkaidős munka hiánya miatt dolgoztak ilyen formában. 206,1 ezer fő szeretett volna dolgozni, de nem keresett aktívan munkát, míg 11,1 ezren nem tudták volna a munkát a definícióban meghatározott időlimiten belül megkezdni.

Azonban a közfoglalkoztatást kiszűrve visszaesett a szféra alkalmazottainak száma éves bázison a Kormány költségcsökkentő intézkedései révén.

2. ÁBRA: A REGISZTRÁLT ÁLLÁSKERESŐK SZÁMA EGYES KATEGÓRIÁK SZERINT
(EZER FŐ)

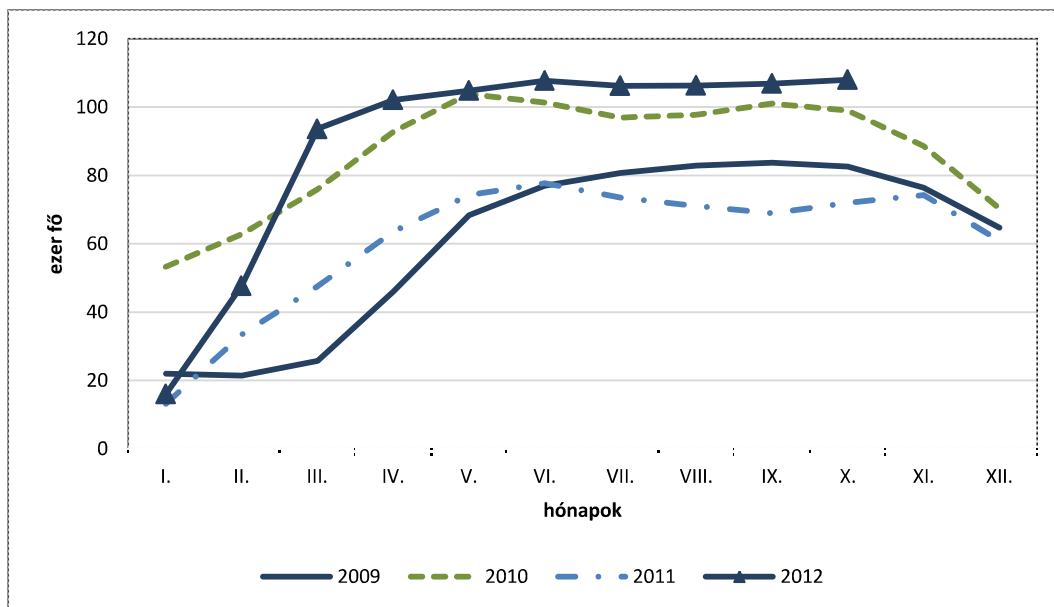
Forrás: NFSZ, * 2012-től foglalkoztatást helyettesítő támogatás

A munkanélküliség másik mutatója a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) által regisztrált álláskeresők száma is emelkedett az elmúlt hónapokban. A szezonálisan kiigazított adatok alapján a regisztráltak száma novemberben már hetedik hónapja nőtt az előző időszak adataihoz képest. Az ellátás nélküliek száma jelentősen emelkedett 2012 elején, majd ezt követően lassan emelkedő trend rajzolódik ki. Eközben az álláskeresői járadékra jogosultak

létszáma, köszönhetően a jogosultsági idő csökkenésének, felére esett vissza az előző évhez képest.

A költségvetési szektor munkakeresletét továbbra is a közfoglalkoztatás hullámzó mozgása befolyásolja. A támogatottak nélkül 1,1 százalékos volt a létszámcsökkenés a szférában 2012 októberében. Az előző év azonos időszakához képest 38 ezer fővel több támogatott foglalkoztatott volt a szférában. 2012-ben várhatóan nem fog annyira csökkenni a közfoglalkoztatottak száma, mivel a téli programokra nagyobb hangsúlyt fektet a szaktárca. Azonban a közfoglalkoztatást kiszűrve visszaesett a szféra alkalmazottainak száma éves bázison a Kormány költségcsökkentő intézkedései révén.

3. ÁBRA: A KÖZFOGLALKOZTATOTTAK LÉTSZÁMA A KÖLTSÉGVETÉSI INTÉZMÉNYEKBEN
(EZER FŐ)

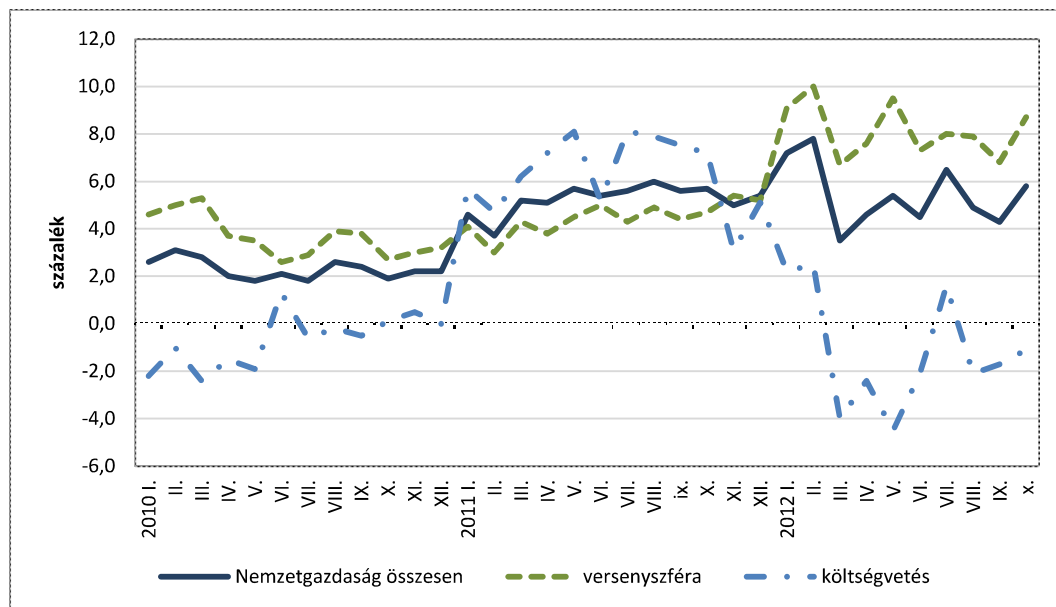

Forrás: KSH

A nemzetgazdasági bruttó átlagkeresetek 4,6 százalékkal nőttek 2012 októberében. A versenyszféra bérei 8,3 százalékkal bővültek 2011 azonos időszakához képest, így két hónap után újra gyorsult az éves bérdinamika. Elsősorban az adminisztratív intézkedések miatt a szféra bérnövekedése továbbra is magasabb az elmúlt évek átlagánál. Az év tizedik hónapjában a jutalmaktól és prémiumoktól megtisztított bruttó átlagkeresetek 6,8 százalékkal emelkedtek az előző év azonos időszakához viszonyítva. A vállalatok munkaerőköltségének bővülése azonban ettől elmaradt, mivel egyrészt az állam az 5 százalék feletti béremelést kompenzálta, másrészt a nem rendszeres jövedelmek (jutalmak és bónuszok) visszaesése csökkentette a versenyszféra terheit. A bérek növekedési üteme azonban továbbra is magasnak mondható, mivel nem csak az alacsony keresetűek fizetése

növekedett jelentősen, hanem a vállalatok a cégen belüli bérkülönbségek fenntartása érdekében a magasabb keresetűek béreit is megemelhették (bértolódás).

4. ÁBRA: A RENDSZERES KERESETEK VÁLTOZÁSA

Forrás: KSH

A bruttó átlagkeresetek legjobban az ingatlanügyek ágában nőttek. A feldolgozóiparban, a vendéglátásban és a kereskedelemben szintén átlag feletti volt a keresetek dinamikája, miközben az ágazati különadóval érintett információ, kommunikáció ágában továbbra is visszafogott a bérek emelkedésének rátája. **A költségvetési szféra bruttó bérei idén októberben 4,1 százalékkal csökkentek.** A közszféra béreinek alakulására továbbra is jelentős hatással van a közfoglalkoztatottak száma és összetétele (teljes/részmunkaidős arány). Az idei évben a teljes munkaidős közfoglalkoztatottak aránya jelentősen nőtt a költségvetési szervezeteken belül. **A közfoglalkoztatás nélkül a költségvetési intézményekben dolgozók átlagkeresetei bérkompenzáció nélkül 1,7 százalékkal, míg bérkompenzációval 5,2 százalékkal emelkedtek 2012 első három negyedében 3,6 százalékkal csökkentek a reálkeresetek a nemzetgazdaságban.**

2. Nemzetközi munkaerőpiac

Az euróövezet munkaerő-piaci helyzetének romló tendenciája tovább folytatódott az elmúlt hónapok során, javulás a közeljövőben sem várható. A munkakereslet nem változott, a ledolgozott munkaórák száma csökkent, a munkanélküliség historikus csúcsot döntött. Ezzel szemben az Egyesült Államokban bővült a foglalkoztatás és csökkent az állástalanok aránya.

Az Egyesült Államokban tovább erősödött a munka iránt megnyilvánuló kereslet. A 2012. decemberi adatok alapján egy év alatt közel 1,7 százalékkal nőtt a foglalkoztatottak száma,

míg a három hónappal korábbihoz képest 0,2 százalékos a bővülés. A magánszféra munkakereslete ennél is gyorsabban emelkedett, miközben az állami foglalkoztatottak száma enyhén csökkent. **A bővülés legfőbb forrása elsősorban a szolgáltató szektor és a feldolgozóipar. A munkanélküliségi ráta tovább mérséklődött: a mutató decemberben 7,8 százalékra csökkent.** Ezzel az egy évvel korábbihoz képest 0,7 százalékponttal esett vissza az állástalanok aránya – akár a havi, akár a negyedéves adatokat nézzük. Ez az érték azonban továbbra is jóval magasabb, mint a Fed nyílt piaci bizottságának közleményében természetes mértéknek megjelölt szint, így a csökkenés ellenére még mindig lazának tekinthető az USA munkaerőpiaca.¹

Az Európai Unió országai közül Görögországban és Portugáliában csökkent legjobban a munka iránti kereslet a tavalyi év harmadik negyedévében. Éves bázison 8,1 és 4,7 százalékos volt a foglalkoztatás-csökkenés mértéke. Az Egyesült Királyságban és Lettországban viszont rendre 1,5 és 3,3 százalékos bővülést regisztráltak.²

A szezonálisan kiigazított munkanélküliségi ráta az eurózónában tovább növekedett az elmúlt hónapokban, míg az Európai Unió 27 tagállamában a historikus csúcson maradt a mutató. Az EU-ban novemberben a szezonálisan igazított adatok alapján átlagosan 10,7 százalékon állt a ráta, ami az előző három hónap átlagánál 0,1, az előző év azonos időszakában regisztrált szintnél pedig 0,7 százalékponttal magasabb. A valutaövezetben az állástalanok aránya 11,8 százalékra emelkedett. 2011 nyara óta folyamatosan nő a munkanélküliségi ráta, amihez hasonló folyamat csak a 2008–2009-es válság éveiben zajlott. Ezzel az eurózónában historikus csúcsra szökött az állástalanok aránya. Az aggregált számok azonban elfedik a tagországok között meglévő jelentős különbséget.

A legalacsonyabb rátát 2012 novemberében, Ausztriában (4,5 százalék) és Németországban (5,4 százalék) regisztrálták. A súlyos pénzügyi és fiskális problémával küzdő országokban volt a legnagyobb az állástalanok aránya: Görögországban 26 százalék, Spanyolországban 26,6 százalékos volt a szezonálisan kiigazított mutató.

A régiós országok közül **Csehországban tovább nőtt a munkanélküliek aránya,** amely 2012 novemberében 7,4 százalékos szinten állt. Kismértékben csökkent a foglalkoztatottság: 2012 harmadik negyedévében csupán az exportorientált ipari ágazatokban nőtt a munkakereslet. A legnagyobb mértékű visszaesést az építőiparban regisztráltak Csehországban. **A Cseh Nemzeti Bank (CNB)** a fiskális intézkedések és a gyenge növekedés miatt a foglalkoztatottság bővülésének lassulására számít, sőt az előrejelzéseik szerint az tavalyi év végén már negatívba fordult a dinamika. Ezzel szemben a 2013-as az év második felétől a munkakereslet növekedését várják a szakemberek.³

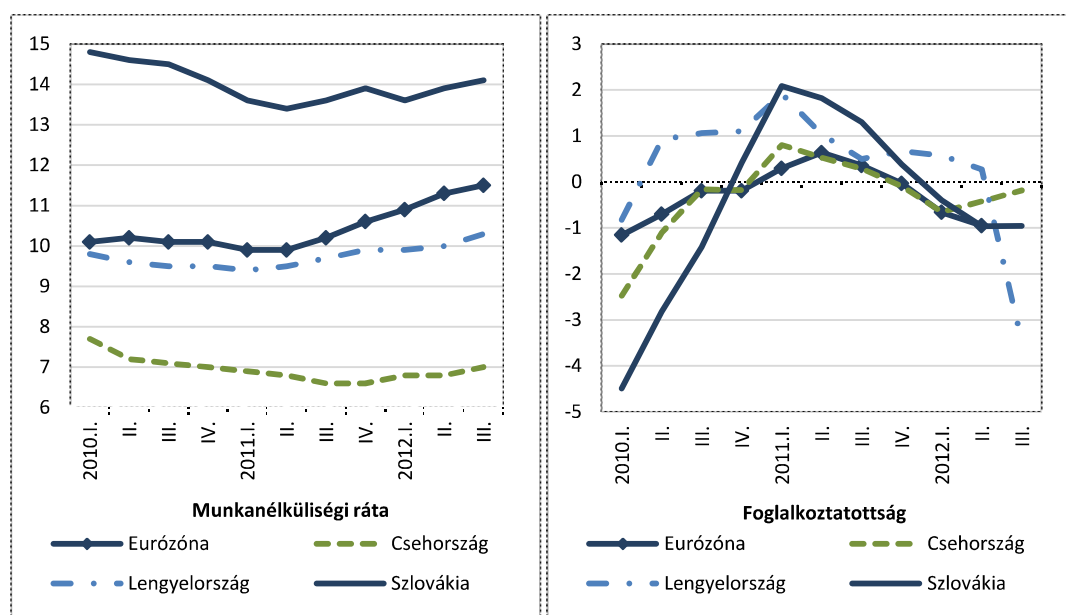
¹ Forrás: U.S Bureau of Labor Statistics (BLS)

² Forrás: Eurostat

³ Cech National Bank [2012]: Inflation Report 2012 IV.

Lengyelországban is csökkent a foglalkoztatás 2012 III. negyedévében: az év/év mutató 3,5 százalékos visszaesést mutat. A munkanélküliségi ráta 2012 novemberében 10,6 százalékon állt, így az előző három hónap átlagához képest 0,3 százalékponttal, míg az egy évvel korábbihoz képest 0,6 százalékponttal emelkedett a mutató. A ráta növekedését elsősorban a munkakínálat bővülése okozta: a gazdaságilag aktívak száma 0,8 százalékkal nőtt 2011 és 2012 harmadik negyedéve között. A Lengyel Nemzeti Bank előrejelzése szerint 2013-tól a gazdasági növekedés lassulásával párhuzamosan a foglalkoztatottság visszaesik, amelynek következtében a munkanélküliségi ráta kis mértékben nőhet.⁴

5. ÁBRA: A MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTÁK (SZÁZALÉK, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA) ÉS A FOGLALKOZTATÁS (ÉV/ÉV INDEX, SZÁZALÉK, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA) ALAKULÁSA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN ÉS AZ EURÓZÓNÁBAN

Forrás: Eurostat

Szlovákiában 2012 szeptemberében az előző három hónap átlagához képest 0,4 százalékponttal, 14,5 százalékra emelkedett a munkanélküliségi ráta. A foglalkoztatottság bővülése megállt: az év/év csökkenés 2012 harmadik negyedévében 0,9 százalékos volt. A Szlovák Nemzeti Bank prognózisa szerint a foglalkoztatottság növekedési üteme tovább lassult 2012-ben, ám idén és 2014-ben újból emelkedik a mutató. A munkanélküliségi ráta a tavalyi évben átlagosan kismértékben emelkedett a 2011-es szinthez képest: az aktívak száma gyorsabban nőtt, mint a foglalkoztatottak száma. 2013-ban azonban a mutató 0,5, 2014-ben pedig újabb 1 százalékponttal csökkenhet.⁵

Az Európai Bizottság előrejelzése szerint a munkaerő-piaci folyamatok javulására nem lehet számítani idén.⁶ A legfrissebb prognózisukat lefelé módosították a kedvezőtlen

⁴ National Bank of Poland [2012]: Inflation Report November 2012

⁵ Národná Banka Slovenska [2012]: Medium-term Forecast 2012 Q4

⁶ European Commission [2012]: European Economic Forecast Autumn 2012

konjunkturális kilátások miatt. 2012 egészében az euróövezetben 0,8, míg az EU esetében 0,4 százalékkal csökken a munkaerő iránti kereslet. 2013-ban sem várható fordulat: az előrejelzések szerint rendre 0,5 és 0,2 százalékos foglalkoztatottság csökkenéssel számol a Bizottság.

3. A Nemzeti Foglalkoztatási Alap alakulása

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételei csaknem teljesültek az év 11. hónapjára, miközben a tervezett kiadásoknak csak a négyötöde került elköltségre, így az előzetesen az Alap novemberi, kumulált többlete a tervezett háromszorosát teszi ki. Ez leginkább az egyes bevételi források túlteljesítésének, illetve a kiadási oldal egyes tételeit érintő alacsonyabb felhasználásnak köszönhető. Mindezek alapján jelenleg úgy látjuk, a tervezetthez képest érdemben jobb egyenleget tud majd összességében felmutatni az Alap. A pozitív képet azonban árnyalja, hogy nem használták fel a rendelkezésre álló keretet az aktív programokra.

1. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELEI AZ ÉV ELSŐ TIZENEGY HÓNAPJÁBAN (MILLIÓ FORINT)

Bevételek	Módosított előirányzat	XI. hó	Teljesítés I-XI. hó	Teljesítés %-a
Járulékbevételek és hozzájárulások	246 230,0	21 447,2	249 576,1	101,4
- egészségbzt. és munkaerőpiaci járulék NFA-t megill. hányada	119 900,0	9 936,2	116 518,8	97,2
- szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada	73 630,0	6 073,0	60 674,3	82,4
- szakképzési hozzájárulás	52 700,0	5 438,0	72 383,0	137,3
Költségvetési támogatás	71 273,8	5 000,0	66 273,8	93,0
Egyéb bevételek	2 830,0	131,2	1 667,6	58,9
- területi egyéb bevétel	830,0	32,5	413,5	49,8
- központi egyéb bevétel	1 000,0	35,7	860,0	86,0
- szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	1 000,0	63,1	394,1	39,4
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	34,5	595,1	59,5
TÁMOP intézkedések bevételei	41 065,2	2 314,0	27 751,2	67,6
Követelés elengedés bevétele (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Be nem azonosított bevétel	0,0	-539,6	5 304,8	-
Költségvetés szerinti bevételek	362 399,0	28 387,3	351 168,5	96,9
Függő tételek	0,0	-79,3	141,3	-
Összes bevétel	362 399,0	28 307,9	351 309,9	96,9

Forrás: Magyar Államkincstár

A bevételi oldali 362 milliárdos előirányzatnak 96,9 százaléka teljesült novemberig. A szakképzési hozzájárulásból befolyt összegek jelentősen túlteljesültek, hiszen már a teljes évre tervezett szám 137 százaléka befolyt az államkasszába. Az év végére várhatóan 147 százalékos lesz a teljesítés. A többi bevételi forrás nem közvetlenül a Nemzeti Foglalkoztatási

Alapba folyik be, így azok értékelése nehézkes. A tizenegy hónap alatt összesen 351 milliárd forint bevétel teljesült az egész évre tervezett 362 milliárdból.

A kiadási oldali tételek többet elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. Az aktív támogatások közül a foglalkoztatási és képzési támogatásokra eddig 14 milliárd forintot költött az állam, ami az előirányzat teljes évre vonatkozó összegéhez képest csak 50 százalékos teljesítést jelent. A szakképzési és felnőttképzési támogatásokra szánt keret 47 százalékát használták fel. **Összességében az aktív támogatások 53,2 százaléka került kifizetésre november végéig.**

2. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI AZ ÉV ELSŐ TIZENEGY HÓNAPJÁBAN (MILLIÓ FORINT)

Kiadások	Módosított előirányzat	XI. hó	Teljesítés I-XI. hó	Teljesítés %-a
Aktív támogatások	31 988,3	3 755,4	18 404,4	53,2
- foglalkoztatási és képzési támogatások	25 988,3	3 381,6	14 375,2	50,3
- járulékkedvezmény megtérítés	6 000,0	373,9	4 029,2	67,2
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	23 482,8	452,8	10 948,8	46,6
Passzív kiadások	58 700,0	3 786,4	57 575,3	98,1
- álláskeresési ellátások	57 000,0	3 786,4	57 575,3	101,0
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	1 700,0	0,0	0,0	0,0
Bérgarancia kifizetések	6 000,0	643,9	5 667,5	94,5
Működtetési célú kifizetések	300,0	9,9	88,8	29,6
Startmunka-program	132 456,3	13 713,0	116 551,9	88,0
Egyenlegtartási és kockázatkezelési keret	2 000,0	0,0	0,0	0,0
EU-s elő és társfinanszírozás	52 978,7	3 825,7	38 675,9	72,5
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	37 511,7	2 234,6	25 843,1	68,2
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	8 500,0	1 591,1	12 832,8	151,0
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	6 967,0	0,0	0,0	0,0
Kiegészítő munkáltatói támogatás	21 000,0	23,0	5 218,1	29,0
Követelés elengedés kiadása (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Költségvetés szerinti kiadások	328 906,1	26 210,2	253 130,8	77,0
Összes kiadás	328 906,1	26 210,1	253 145,1	77,0
Összes bevétel	362 399,0	28 307,9	351 309,9	96,9
Összes kiadás	328 906,1	26 210,1	253 145,1	77,0
Egyenlegváltozás	33 492,9	2 097,9	98 164,7	293,1

Forrás: Magyar Államkincstár

Az álláskeresési ellátásokra az év elején és a végén általában többet kell költeni, mint az év további részében. Ez leginkább az elmúlt két évre igaz. **Mindkét esztendőben jelentősen befolyásolta a kiadásokat a közfoglalkoztatás átalakítása.** 2012-ben azonban másképp alakult a kifizetések szezonaritása. 2012 elején nagymértékben nőtt a regisztrált álláskereső száma, mivel megszűnt a rövid időtartamú közfoglalkoztatás, és így sokan elvesztették

támogatott státuszukat. Az év közepétől az álláskeresői járadék folyósítási idejének csökkentése miatt kevesebben voltak jogosultak ellátásra. Azonban az év végére nem nőtt meg jelentősen azoknak a száma, akik jogosultak lehetnek erre a passzív ellátásra. **Az egész évre tervezett passzív kiadások 98,1 százalékát már kifizették.** A tizenegy hónap kifizetései alapján úgy tűnik, hogy **a passzív kiadásokra tervezett 59 milliárd forint nem tudja fedezni a támogatásokat, így arra is fel kell készülni, hogy esetleg forrásokat kell allokálni az álláskeresői járadék kifizetésére.**

Az aktív eszközök közé tartozó közfoglalkoztatás kiadásai 2012 elején még viszonylag alacsonyok voltak a már említett átalakítások miatt. Az év harmadik hónapjától kezdve azonban már lényegesen magasabbak voltak a kiadások, mivel sokkal többen dolgoztak már támogatott formában. A Startmunka-programra elkülönített 132 milliárdból tizenegy hónap alatt 117 milliárd forintot használt fel az állam. Novemberben a költségvetési intézményekben a közfoglalkoztatásban több mint 100 ezer ember vett részt, akik közül mintegy 30 ezer ember a napi nyolc órás, országos program részese volt.

A tervezett kiadások 77 százaléka, azaz 253 milliárd forint került kifizetésre 2012 első tizenegy hónapjában. Az egyenleg így 98 milliárd forintot tett ki.

III. Elemzések

1. Atipikus foglalkoztatási formák alkalmazása

A teljes munkaidős foglalkoztatáson kívül minden más munkaviszonyt atipikus foglalkoztatási formának hívunk. A nem szokványos foglalkoztatási formák azért lehetnek fontosak a vállalatok számára, mert azok költségcsökkentőek és néhány speciális esetben praktikusabbak, mint a teljes munkaidős foglalkoztatás. A következő ismertebb foglalkoztatási formákat lehet ide sorolni:⁷

- részmunkaidős foglalkoztatás;
- határozott idejű munkaviszony;
- egyszerűsített és alkalmi foglalkoztatás;
- munkavégzés behívás alapján;
- munkakör megosztás;
- távmunka;
- bedolgozói munkaviszony;
- munkaerő kölcsönzés;
- több munkáltató által létesített munkaviszony.

Az atipikus foglalkoztatási formák leginkább a fejlettebb uniós országokban jellemzők. Közöttük is leginkább Hollandiában és Nagy Britanniában. Magyarországon elsősorban a határozott idejű szerződések és a részmunkaidős foglalkoztatás az, ami elterjedt, de még így is bőven elmaradunk a fejlettebb országokhoz képest. Azért is fontos a szakpolitikának ezzel foglalkoznia, mert a foglalkoztatottság növekedésének az egyik kulcsa lehet ezeknek a munkaviszonyoknak az elterjesztése. Az új Munka Törvénykönyve már külön foglalkozik az atipikus foglalkoztatási formák jogi szabályozásával. A következőkben ezeket tekintjük át a törvények alapján. Ezt követően a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat felmérése alapján bemutatjuk, hogy a vállalatok mennyire ismerik, és milyen arányban alkalmazzák a vizsgált foglalkoztatási formákat.

A Negyedéves munkaerő-gazdálkodási felmérés keretében 2012 II. negyedévében a munkáltatókat az atipikus foglalkoztatási formákról kérdezte a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ). A felmérésben nem szerepeltették az összes nem szokványos foglalkoztatási formát, csak nyolcra kérdezett rá az NFSZ. A kérdőívben arra voltak kíváncsiak, hogy a felsorolt atipikus foglalkoztatási formákat alkalmazzák-e vagy sem.

Az atipikus foglalkoztatási formák közül talán az egyik legismertebb a részmunkaidős foglalkoztatás. Nem teljes munkaidős foglalkoztatás esetén az alkalmazás a munkakörre

⁷ Hárs Ágnes [2012]: Az atipikus foglalkoztatási formák jellemzői és trendjei a kilencvenes és a kétezres években. TÁMOP Műhelytanulmányok T/13, 2012. június

megállapított teljes napi munkaidőnél rövidebb napi munkaidőre – általában napi 4–6 órára – szól. A részmunkaidős foglalkoztatás szerződéses munkaviszony keretében végzett tevékenység. A részmunkaidős munkavállaló díjazása és egyéb juttatásai megállapításánál az időarányosság elve alkalmazandó, de csak akkor, ha a juttatásra való jogosultság feltétele a munkaidő mértékével függ össze, kivéve a szabadság napjainak számát. **A nők, kiemelten a kisgyermekes anyák előszeretettel élnek a részmunkaidős foglalkoztatás nyújtotta lehetőségekkel,** melyre a hatályos jogszabályok is lehetőséget biztosítanak: a munkáltató a munkavállaló kérésére a gyermek hároméves koráig köteles a munkaszerződést a napi munkaidő felének megfelelő tartamú részmunkaidőre módosítani. Ez a foglalkoztatási forma népszerű a szellemi szabadfoglalkozásúak, illetve a tanácsadók körében is. 2012 harmadik negyedében a foglalkoztatottak 7,1 százalékát alkalmazták ilyen formában, amely hasonlóan a határozott idejű szerződésekhez, jelentős bővülés 2008-hoz képest. Szintén költségcsökkentő okokra vezethető vissza ennek az atipikus foglalkoztatási formának a térnyerése.

A vállalatok körében a részmunkaidős foglalkoztatási forma a második legnépszerűbb volt. A válaszadók egyötöde jelezte azt, hogy biztosan alkalmazná ezt a foglalkoztatási formát, míg a megkérdezettek 30 százaléka csak talán alkalmazna így munkavállalót.

Határozott idejű munkaszerződést általában projektmunka vagy egy beosztott hosszabb távú helyettesítése esetén szoktak kötni a munkáltatók alkalmazottaikkal. A határozott időre szóló munkaviszony időtartamát munkaszerződésben, naptár szerint vagy más alkalmas módon (pl. egy adott feladat elvégzéséhez kötötten) kell meghatározni. **Határozott idejű munkaszerződést maximum öt éves időtartamra lehet kötni.** Ebbe bele kell számítani a meghosszabbított és az előző határozott időre kötött munkaszerződés megszűnésétől számított hat hónapon belül létesített újabb határozott időre szóló munkaviszonyt is. **A határozott munkaidejű szerződéssel rendelkező foglalkoztatottak aránya 10,2 százalék volt 2012 harmadik negyedében,** ami 2008 hasonló időszakában még csak 8,5 százalék volt. **Ez a foglalkoztatási forma a válság alatt terjedt el inkább,** így jobban tudtak alkalmazkodni a cégek a bizonytalan gazdasági környezethez.

A vállalati felmérés alapján **ez a legnépszerűbb atipikus foglalkoztatási forma.** A megkérdezettek 30 százaléka biztosan, míg 26 százalékuk talán alkalmazná, csak 30,6 százalékuk nem tudja, hogy ilyen formában foglalkoztatna-e valakit.

Táv munka-végzés a munkáltató telephelyétől elkülönült helyen (általában a munkavállaló otthonában), **rendszeresen folytatott olyan tevékenység, amelyet információtechnológiai vagy számítástechnikai eszközökkel végeznek, és eredményét elektronikusan továbbítják.** A távmunka lényege tehát, hogy az otthoni számítógép össze van kötve a munkahellyel, amin keresztül a munkáltató tartja a kapcsolatot a munkavállalóval: a munkavállaló így adja le a munkát, a munkáltató a számítógépen keresztül utasítja a munkavállalót, stb. A távmunka bizonyos szakmákban, bizonyos feladatokra mind a munkavállaló, mind a munkáltató

számára költségtakarékos megoldást jelent. A munkáltatónak például nem kell kialakítania irodai munkahelyet, míg a munkavállaló otthon dolgozhat, maga oszthatja be a munkaidejét, így sem időt, sem pénzt nem kell fordítani az utazásra. **Magyarországon mégsem terjedt el ez a foglalkoztatási forma.** A távmunka-foglalkoztatás lehetősége természetesen elsősorban a számítógéppel végezhető munkáknál merül fel (pl. grafikai, adatbeviteli, fordítási munkák).

A megkérdezettek mindösszesen 5 százaléka alkalmazná ezt az atipikus foglalkoztatási formát. Sőt 59 százaléka azt mondta, hogy biztosan nem foglalkoztatna így senkit. Azok a cégek, akik nem zárkóztak el egyértelműen e foglalkoztatási formától, elsősorban a nagyvállalkozásokhoz tartoznak, legnagyobb arányban a fővárosban működnek, az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban.

A bedolgozói munkaviszony olyan önállóan végezhető munkára létesíthető, amelyre a felek a munkabért kizárólag teljesítménybér formájában határozzák meg. A munkáltató utasítási joga is korlátozott, csak az alkalmazható technológiát és a munkavégzés módját szabhatja meg. A munkavállaló munkarendje kötetlen, ezzel szemben a felek a munkaszerződésben más munkarendet is megállapíthatnak. **Mivel a munkavégzés jellemzően a munkavállaló lakhelyén és eszközeivel történik, a munkáltató köteles megtéríteni a munkavégzés során felmerült költségeket.**

Emiatt is lehet az, hogy kevésbé népszerű atipikus foglalkoztatási forma a bedolgozói munkaviszony: **a megkérdezettek 5,6 százaléka jelezte azt, hogy biztosan vagy talán alkalmazná ezt a foglalkoztatási formát.**

A munkaerő-kölcsönzés során a munkavállaló és a kölcsönadó cég között munkaviszony áll fenn, de a munkaviszony harmadik cégnél való munkavégzésre jön létre, és a munkavégzés irányítása és ellenőrzése a foglalkoztató harmadik cég feladata. A munkavégzés a kölcsönvevőnél ideiglenes jellegű, így a kölcsönzés céljából létesített munkaszerződés általában határozott idejű foglalkoztatást jelent. **A kölcsönzés időtartama nem haladhatja meg az öt évet.** A munkaerő-kölcsönzés napjainkra már külön iparágga nőtte ki magát. **Kölcsönzés során a kölcsönvevő munkáltató mentesül az adminisztrációs kötelezettségek alól, a munkavállaló pedig – főleg, ha hosszabb ideje nem talált tartós munkát – határozatlan vagy hosszabb határozott idejű szerződéshez juthat.** A kölcsönzés során lehetőség nyílik képzett munkavállalók rövid időre (szabadságolás idejére, krízishelyzetre, vagy csak egy projektre) történő kölcsönzésére, de egyes alacsonyabban képzett rétegek (pl.: operátorok, betanított munkások) munkaerőpiacon maradását is elősegíti. Másik előnye, **hogy a kölcsönvevő cég a kölcsönbeadó cégre delegálja a munkavállalókkal való munkaügyi teendőket, gondokat.** Hátránya főleg a munkavállaló oldalán jelentkezhet, mert létszámcsökkentés esetén a munkaadók általában először a kölcsönzött dolgozóktól válnak meg, a kikölcsönzés megszűnése pedig indokálul szolgálhat az alapjogviszony felmondásának is, mely esetben a felmondási idő csupán 15 nap. **A munkaerő kölcsönzése elsősorban a versenyszférában népszerű foglalkoztatási forma, azon belül is a**

feldolgozóiparban. 2012 második negyedévében 32 ezer fő volt így foglalkoztatva a 4 fő feletti cégeknél.

A munkaerő-kölcsönzést a megkérdezettek 13 százaléka alkalmazná. Közel felük azonban úgy nyilatkozott, hogy biztosan nem venne fel ilyen formában munkavállalót. Ez az atipikus foglalkoztatási forma elsősorban a nagyvállalkozásoknál jelentkezik. Mind a biztosan alkalmazók, mind a munkaerő-kölcsönzést lehetséges alternatívaként megjelölő cégek aránya ebben a vállalati körben a legmagasabb.

Az atipikus foglalkoztatási formák közül leginkább a költségcsökkentő megoldások a népszerűek (részmunkaidős és határozott idejű). A praktikusabb, igazán rugalmas foglalkoztatási alternatívákat egyelőre elutasítja a vállalatok nagy része. **A foglalkoztatás politikának így feladata, hogy tovább népszerűsítse ezeket a munkavállalói jogviszonyokat, amelyek alternatívái lehetnek a teljes munkaidős foglalkoztatásnak.**

2. 2013-as Nemzeti Foglalkoztatási Alap

A 2013-as költségvetésben a Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételi és kiadási főszámai csak kis mértékben változtak el az előző évhez képest. Ebben az évben már nem lesznek olyan hangsúlyeltolódások, mint amik tavaly történtek a passzív és aktív eszközök finanszírozása között.

3. TÁBLÁZAT: 2012–2013-AS NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELI OLDALA (MILLIÓ FORINT)

Bevételek	2012	2013
Járulékbevételek és hozzájárulások	246 230,0	174 947,9
- egészségbizt. és munkaerőpiaci járulék NFA-t megill. hányada	119 900,0	120 133,3
- szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada	73 630,0	-
- szakképzési hozzájárulás	52 700,0	54 814,6
Költségvetési támogatás	71 273,8	10 000,0
Egyéb bevételek	2 830,0	2 650,0
- területi egyéb bevétel	830,0	850,0
- központi egyéb bevétel	1 000,0	1 000,0
- szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	1 000,0	800,0
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	1 000,0
TÁMOP intézkedések bevételei	41 065,2	39 000,0
Munkahelyvédelmi akciótervvel összefüggő hozzájárulás	-	91 542,7
Összes bevétel	362 399,0	319 140,6

Forrás: Magyar Államkincstár

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap **bevételi főszámai több mint negyven milliárd forinttal csökkentek, amely csak technikai jellegű változás, hiszen az alapot a központi**

költségvetésből finanszírozzák (a költségvetési támogatások csökkentek). Közvetlenül csak néhány tétel folyik be a kasszába. Ezek közül ki kell emelni **a szakképzési hozzájárulásból** származó bevételeket. **A tavalyi évhez viszonyítva a szaktárca 4 százalékos bevétel növekedéssel számol.** Mivel a tervezésnél 2012-es előirányzathoz viszonyíthatták az adatokat, akkor még nem volt tisztán látható, hogy ebből a tételből befolyt összegek jelentősen felülmúlták a várakozásokat. Így az is elképzelhető, hogy az idei évben is több folyhat be szakképzési hozzájárulás címszó alatt az alap kasszájába. Az idei évben a „Munkahelyvédelmi akciótervvel összefüggő” központi költségvetési hozzájárulás 92 milliárd forinttal növeli az alap bevételeit, amely lényegében felváltja a tavalyi szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada tételt.

4. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI (MILLIÓ FORINT)

Kiadások	2012	2013
Aktív támogatások	31 988,3	33 000,0
- foglalkoztatási és képzési támogatások	25 988,3	27 000,0
- járulékkedvezmény megtérítés	6 000,0	6 000,0
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	23 482,8	27 500,0
Passzív kiadások	58 700,0	59 361,9
- álláskeresési ellátások	57 000,0	59 000,0
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	1 700,0	361,9
Bérgarancia kifizetések	6 000,0	6 000,0
Működési célú kifizetések	300,0	300,0
Startmunka-program	132 456,3	153 779,8
Egyenlegtartási és kockázatkezelési keret	2 000,0	2 919,3
EU-s elő és társfinanszírozás	52 978,7	62 279,6
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	37 511,7	35 000,0
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	8 500,0	11 000,0
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	6 967,0	16 279,6
Kiegészítő munkáltatói támogatás	21 000,0	-
Követelés elengedés kiadása (technikai)	0,0	-
Költségvetés szerinti kiadások	328 906,1	-
Összes kiadás	328 906,1	345 140,6

Forrás: Államkincstár

Az összes kiadás 16 milliárd forinttal emelkedik a tervek szerint az idei évben a tavalyihoz képest. Az aktív támogatások összege alig változik. A foglalkoztatási és képzési kiadások nőhetnek idén. A tavalyi év novemberéig a rendelkezésre álló keret mindössze 50 százalékát használták fel, így az idei évben sokkal több programot kell indítani a szaktárának, hogy felhasználásra kerüljön az összes forrás. A szakképzési és felnőttképzési támogatások előirányzata több mint négy milliárd forinttal haladja meg a tavalyi tervezetet, azonban 2012-ben szintén csak töredéke került felhasználásra a rendelkezésre álló keretnek.

A passzív kiadások szintén csak kis mértékben, 2 milliárd forinttal haladják meg a tavalyi tervezetet. A legnagyobb passzív tétel az álláskeresési ellátások, amely eléri az 59 milliárd forintot. A legnagyobb kiadási tétel az idei költségvetésben a Startmunka-program. **A közfoglalkoztatásra fordítható összeg 20 milliárd forinttal nő.** Erre szükség is lehet, mivel több embert és hosszabb ideig akar foglalkoztatni a Kormány 2013-ban. Az EU-s elő és társfinanszírozás közel tíz milliárd forinttal lesz több idén a tavalyihoz képest. Ez leginkább a „Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfinanszírozásának a növekedéséhez köthető.

A tavalyi évhez képest jelentősen csökkent a tervezett egyenleg, amelynek önmagában nincs információtartalma, sem a költségvetési hiány, sem az Alap gazdálkodása szempontjából. Az elsődleges szempont az, hogy a törvényben szereplő fő számok teljesüljenek, ami valószínűsíthető az előző évi bevételi oldali folyamatok tükrében. Az egyenleg a betétállomány változása nélkül 26 milliárdos hiánnyal van tervezve, amely teljesülésének feltételi adottak.